

ZAHRADNÍ MĚSTO - CO JE TO.

Napsal Ebenezer Howard.

Myšlenky jsou vzhledem k dílům člověkovým, čím jsou semena k dílu nejvyššího umělce, Přírody. Abychom rozuměli lidskému výtvaru, musíme se snažit, abychom poznali myšlenku, která za ním se tají — ideu, z níž vyrostl; a návštěvníci zahradního města budou rádi tomuto klíči k interpretaci, jak půjdou nebo pojedou mimo.

Především třeba si povšimnouti tvaru a velikosti pozemku, na němž zahradní město se staví. Má tvar vejce, asi tři míle (anglické) na délku, od severu na jih, a asi půl třetí míle na šířku, od východu na západ. Rozloha jeho jest asi 3800 acreů*), neboli šestkrát tak veliká, jako stará ohrazená City londýnská.

Nuže, tuto půdu koupila společnost First Garden City Ltd. (První akciové Zahradní Město) asi před půl čtvrtým rokem od různých majetníků a scelila souvislý pozemek se zcela určitým účelem. Tento účel byl vystavěti nové město průmyslové, sídelní a zemědělské, v němž by se vyvarovalo některým nejnápadnějším zlům života městského i venkovského — město, v němž by obecný blahobyt mohl býti účinněji zabezpečen, kdežto zároveň soukromé zájmy a soukromá iniciativa nejen že by neutrpěly újmy, nýbrž dostaly by širší působistě a volnější pole.

Co pak jest nejhroznějším zlem městského života? Zajisté jeho přelidňování. A co jest nejnápadnějším zlem venkovského života? Zajisté jeho odlidňování. Zahradní město proto započalo svou činnost uprostřed skupiny zemědělských vesnic, aby ukázalo konkrétním příkladem (o němž dá se s určitostí říci, že bude ho následováno v míře mnohem větší), jak my jako národ můžeme se zachovat k dvojitému zlu přelidňování v městě a odlidňování vesnic.

Tohoto dvojitého úmyslu dosaženo tím, že v jeden podnik se slučují přednosti města i venkova a že se zabezpečuje, pokud lidská rozvaha je s to, trvání tohoto sloučení. Proto pozemek je rozdělen z hruba na dvě části — na plochu městskou, 1200 acreů, která zabírá střed, a plochu agrikulturní, 2600 acreů, která ji obklopuje. Bude pak ihned patrné, že vnější plocha agrikulturní se stane postupně přitažlivější a výnosnější obyvatelům venkovským, čím bližší bude centrální ploše značné lidnatosti (30.000 má býti asi nejvyšší počet), neboť poskytne jim tržiště zrovna u jejich dveří, s mnohými novými sociálními výhodami a prostředky zábavními; kdežto na druhé straně plocha městská bude tím přitažlivější obyvatelům velikých měst, poněvadž ti, kdo sem přijdou, budou mít nejpěknější jistotu, že úplný rozvoj tohoto podniku zanechá vždycky město obklopeno jeho sousedními poli, křovinami a ovocnými zahradami.

Taková byla theorie, a tato theorie zrodila se zcela, hned v ranním tomto stadiu, z praxe; neboť nejenom odlidňování vesnic Letchworthu, Nortonu a Williana bylo zastaveno, nýbrž počet dělnictva zemědělského značně vzrostl, zatím co lidnatost celého okrsku vzrostla v méně než třech letech, co dílo je v činnosti, ze 400 na 3000.**)

*) Anglický acre (vysl. ékr) = 4840 čtver. yardů = 40'4678 aru.

**) Ted už přes 4000. Do příštího jara bude vystavěno domů a domků pro další 2000 obyvatel. Red.

Čeho hned po tom třeba si povšimnouti jest, že musí býti nalezeno zaměstnání pro jeho dělnictvo, poněvadž jest v úmyslu, založit město na praktické basi obchodní. K tomu účelu zakladatelé zahradního města určili část svého pozemku na místa pro továrny. Tato místa jsou vhodně umístěna blízko Velké Severní Dráhy (Great Northern Railway, linie Cambridge), která dělí pozemek na dvě přibližně stejné části, ana leží na východní straně pozemku a jsou dobře chráněna pahorkem a stromy od větší části oddílů bytových na ostatním pozemku. O plyn a elektřinu jako hnací sílu je postaráno, a zcela dle pravdy možno říci, že všeobecné půvaby města nebudou nikterak rušeny těmi továrnami; neboť ačkoliv tyto továrny jsou podstatnou částí celého plánu, nebude jim dovoleno, aby vpadly do čtvrtí bytových, jak tomu tak často bývá jinde.

A tak již, zcela nově jako je sám podnik, několik velikých podniků průmyslových, a to různého druhu, bylo založeno v městě — podniky, jež přímo zaměstnají plných 1500 osob a nepřímo mnohem ještě více. Hlavní z nich jsou: strojírna, tiskárny, dílny knihařské, továrny na minerální vodu a j.

Zahradní město však zamýšlí nejenom být krásným městem průmyslovým, nýbrž jsouc rozkošným místem bytovým, zvlášť vhodným pro ty, kteří kromě toho, že touží po malebném okolí a po čistém, silném vzduchu — Letchworth je místo obzvláště zdravé — chtějí užít osvěžení, jež se dostavuje, účastníme-li se velikého podniku, plného možností přispívat k blahobytu národa britských ostrovů.

Bylo řečeno, že z hlavních účelů zahradního města jest ukázat živým příkladem, jakých měř by mělo být použito v nových městech, z nichž Zahradní Město jest první, aby se zabránilo přelidňování anebo aby alespoň se hodně zmenšila možnost jeho. Nejúčinnější z nich jest obmezení počtu bytových domů, jež se mají tu vystavěti. V Zahradním Městě nestaví se v žádném případě více než dvanáct domků na acreu půdy; a vzpomeneme-li si, že ve velikých městech počet ten přesahuje často šedesát, jest patrné, jaký ohromný krok tu učiněn v před.

Ale to není všecko. Není tu jenom pás země ponechán okolo města, nejenom bude tu navždy nemožno, aby domy byly příliš hustě nahromaděny na území, ale všechny silnice jsou rozsáhlé šířky — Hlavní Avenue, z nej-přednějších, má být 120 stop široká — a jsou, jakmile vystavěny, osázeny stromy a křovinami; kdežto různá volná místa jsou zachována, jako na příklad šedesát acreů blízko stanice »Norton Common«, zatím co jiná místa jsou ponechána pro závodíště míčem a pro park v Letchworthu a jiná vhodná místa jsou ponechána a ustanovena pro cricketová a fotballová hřiště, pro tennis atd.

VZRŮST CENY POZEMKOVÉ.

Záhy se pozná, že kde pozemek byl koupen za ceny zemědělské a rychle byl přeměněn na pozemek městský, jako se to děje v Zahradním Městě, že pozemek nevyhnutelně prudce poroste v ceně. A to se stalo tady. Ale stanovy Prvního Zahradního Města ustanovují, že dividenda z akcie má býti obmezena na 5^{0/100} a že jakéhokoliv dalšího zisku má býti použito na prospěch městského obyvatelstva. Toto obmezení zisku prospívá dvojitmu účelu. Jeho podstatná spravedlnost a poctivost pomáhá vábit obyvatelstvo a taktó prakticky zajišťovat dividendu — třebas by to bylo odloženo na rok neb déle — v blízké budoucnosti.

Jest dále úmyslem ředitelů, založit později Trust, který, zakoupiv pozemky od podílníků za určitou mírnou cenu, bude od té chvíle majetníkem a správcem podniku na prospěch obyvatelů, kteří budou od té chvíle, majíce obvyklá práva místní samosprávy, používat jedině svého druhu přednosti, že jsou v držení svobodného statku, na němž jejich město je vystavěno, a že užívají svých pozemkových rent na místní výlohy.

Zajisté, stavba naprosto nového města na těchto zásadách na místě, jež bylo před krátkou dobou pouhou zemědělskou půdou, upraví cestu velikému hnutí ven z našich přelidněných měst nazpět k polím znovu zalidněným, hnutí, jež bude stejně dobré pro ty, kteří jdou, i pro ty, kteří zůstávají; hnutí vedenému Moudrostí, Lidskostí, Věděním a Zkušeností; hnutí, nad to vše, v němž lid všech tříd a všech odstínů myšlení může se spojit a tímto svým spojenstvím dáti se do slavné a úspěšné války proti nemoci a špině, proti chudobě, nestřídmosti a zločinu.

*

Potud p. Ebenezer Howard. Na základě jeho knihy »Garden Cities of To-morrow« (Zahradní města zítřka), kde názory své o tomto podniku zcela novém a znamenitým obsírněji vyložil, společnost First Garden City Ltd. rozhodla se založit takové zahradní město v Letchworthu, 50 kilometrů na sever od Londýna. Expressním vlakem dojde se tam z Londýna asi za $\frac{3}{4}$ hodiny. Tato společnost je zapsána s kapitálem 300.000 liber (7.200.000 K), akcie po 5 librách, a její činnost je podivuhodná. Z »Průvodce do Letchworthu«, jež každoročně vydává, možno to viděti. Do června 1907 bylo vystavěno nebo se stavělo 860 domů. O všechny možné kulturní potřeby je tam už postaráno. Je to zcela nový typ města, jež užitečnost spojuje s krásou a ideály neumísťuje ve vzduchu a v knihách, ale na zemi. Praktický idealismus. Po Letchworthu zakládají už tři další zahradní města v Anglii.

Také Němci chytli se hned této myšlenky. Založili »Deutsche Gartenstadtgesellschaft« se sídlem v Karlsruhe, v jejímž předsednictvu jsou znamenití umělci a přátelé umění, průmyslníci a agrárníci, odborníci v národním hospodářství, sociálních reformách a zdravotvědě. Nedaleko Drážďan a Karlsruhe vzniknou brzy zahradní města.

Zajímavě bude našim čtenářům, jakou zvláštní pozornost věnují v Letchworthu stromům. Pokud možno, bude v každé ulici jiný druh stromů. Dosud je již dvacet jeden druh vysázen a slibují prý mnoho zdaru v blízkém budoucnu. Jsou to vesměs druhy vyzkoušené v ponebí, jež je stejně s ponebím v Letchworthu. Nejzajímavější však bude, že tam budou v ulicích sázet stromy ovocné, hrušky a jiné. Zvláště od hrušek očekávají veliké dekorativní účiny. Už v pouhé představě je to rozkošný obraz. Městu jistě tyto ovocné stromy dodají ještě více veselosti a teploty. Předpokládá to ovšem všestrannou vychovanost, lásku a úctu ke stromu i k jeho rostoucímu a zrajícímu plodu.

T.